

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора, завідувачки кафедри педагогіки, психології, початкової,
дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського
угорського інституту імені Ференца Ракоці II Біди Олени Анатоліївни
про дисертаційне дослідження Пологовської Юлії Юріївни на тему:
«Формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів
географії для профільного навчання», подане на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і
методика професійної освіти**

З метою здійснення експертизи дисертації Пологовської Юлії Юріївни нами було проаналізовано її зміст а також автореферат й основні наукові праці дисертантки. Узагальнені результати викладено у наступних положеннях.

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Трансформаційні перетворення у світовій економічній системі свідчать, що конкурентоспроможність країни дедалі більше визначають не природні чи економічні чинники, а висококваліфікована робоча сила. Одним із ефективних засобів її формування є своєчасна та фахова профорієнтаційна робота з учнівською молоддю. Вона допомагає їм стати суб'єктами свого професійного самовизначення, здійснити самостійний та усвідомлений вибір майбутньої професії з урахуванням здібностей, уподобань, індивідуальних особливостей і кон'юнктури ринку праці для повноцінної реалізації в професійній діяльності. Актуальність профорієнтаційної роботи значно підвищується у зв'язку з переходом школи на профільне навчання. Згідно з Концепцією Нової української школи, учень має зробити свій професійний вибір ще в основній школі, коли постає питання визначення профілю навчання, орієнтованого на майбутню професію.

Отже, фахова підготовка майбутніх учителів географії має бути спрямована на формування в них профорієнтаційної компетентності як складника загальної професійної компетентності.

Розроблення системи заходів формування профорієнтаційної компетентності в майбутніх учителів географії потребує вивчення, аналізу й узагальнення наукових напрацювань із цієї проблематики, визначення змісту і структури феномена дослідження. У цьому контексті дослідження Пологовської Юлії Юріївни є актуальним, а його результати прогностичними. На основі цілісного вивчення процесу формування

профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання авторка пропонує шляхи розв'язання цієї проблеми відповідно до нової парадигми освіти як системи методологічних принципів, нових реалій сьогодення, що передбачають змістові й технологічні перетворення. Тому дисертаційна робота Пологовської Юлії Юріївни відповідає соціальному замовленню суспільства, запитам і потребам сучасної педагогічної науки і практики і є вчасною і актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану УДУ імені Михайла Драгоманова та відображено в наукових дослідженнях у межах зведеного плану науково-дослідних робіт сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні засади ступеневої підготовки фахівців для сфери туризму в умовах педагогічного університету» (ДР № 0106U000905), «Поєднана професійна підготовка педагогічних та туристських кадрів» (ДР № 0106U000905), «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (ДР № 0117U004914) та «Освітня політика якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм для сталого розвитку України» (ДР № 0122U000046). Тема дисертаційної роботи затверджена Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (нині – УДУ імені Михайла Драгоманова) (протокол № 6 від 21.11.2017 року). **Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.** Дисертанткою здійснено дефінітивний аналіз тезаурусу педагогічної проблеми дослідження формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання; проаналізовано структурно-логічну та структурно-функціональну будову профорієнтаційної компетентності та семантику профорієнтаційної роботи учителя географії для профільного навчання; науково обґрунтовано зміст і структуру профорієнтаційної компетентності, розроблено критеріальний апарат для рівнів її сформованості; визначено та теоретично обґрунтовано організаційно-методичні умови формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання; розроблено та експериментально перевірено ефективність структурно-функціональної моделі структурно-логічної організації освітнього процесу з формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії з експертним оцінюванням для реалізації профільного навчання.

Нові факти, одержані здобувачкою. Вважаємо, що дисертаційне дослідження Пологовської Юлії Юріївни є комплексним, у якому: *вперше*

– *розроблено, обґрунтовано та експериментально перевірено* структурно-функціональну модель структурно-логічної організації

освітнього процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання;

– *розроблено, обґрунтовано* структурно-логічну схему систематизації змісту географічних наук, обґрунтовано міжпредметні зв'язки між фундаментальним, прикладним спеціальним, системоутворювальним методологічним, системо-утворювальним професійно-орієнтованим блоками географічних наук та значення їх змісту в структурно-функціональній моделі структурно-логічної організації освітнього процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання; структурно-логічну схему організації формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання у етапах організації пускового, академічного, психолого-педагогічного, природничо-географічного, суспільно-географічного, діагностичного, професійно-орієнтованого блоку дисциплін та результативного блоку засобів діагностики і державної атестації; визначено та обґрунтовано зміст і структуру поняття «профорієнтаційна компетентність майбутніх учителів географії для профільного навчання», сформульовано в авторському баченні зміст понять дослідження «профільне навчання», «процес формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії»; *розроблено* пропозиції елективних курсів з географії за різними профілями навчання;

– *розроблено та обґрунтовано* критеріальний апарат (критерії – нативний (природовідповідність), спеціальний суспільний (профілізація), організаційно-методичний (регіональна привабливість), професійно-орієнтувальний для рівнів (низький, середній, достатній, високий) сформованості профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання) з метою встановлення рівнів сформованості профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання в організаційно-методичних умовах: нарощення кадрового потенціалу для формування регіональної привабливості в здійсненні стратегій територіального розвитку шляхом реалізації освітньої політики якості й безпеки життєдіяльності; синергія структурно-логічної організації освітнього процесу із забезпечення природовідповідності, нарощення академічного потенціалу ефективності освіти і науки до пролонгованої зайнятості учителів географії в умовах профільного навчання для профорієнтації на регіональну привабливість; структурно-логічна організація освітнього процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для

профільного навчання та задоволення попиту соціального замовлення професійних середовищ зайнятості;

– *розроблено* авторський агрегований комплекс навчально-методичного супроводу організаційно-методичного блоку структурно-функціональної моделі структурно-логічної організації освітнього процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання, який містить навчально-методичний та методичний посібники «Загальне землезнавство», «Метеорологія і кліматологія», НМЗ – методичні рекомендації для практичних, лабораторних занять, модульних контрольних робіт, навчальних практик, самостійної роботи та засобів діагностики: метеорології і кліматології, гідрології та океанології, економічної і соціальної географії України, історії суспільно-географічних досліджень, географії релігій, поведінкової географії, медичної географії та менеджменту природних ресурсів; «Я» - проєкт безпечного простору профільного навчання; семінар – план безпекового коридору закладів освіти; віртуальну експедицію безпечної маршрутизації; краєзнавчу практику – регіональна привабливість у стратегії сталого розвитку України;

– *удосконалено* методичний органайзер забезпечення загальної фізичної географії «Загальне землезнавство», «Метеорологія і кліматологія», їх курсів лекцій (Moodle), зокрема «Гідрологія та океанологія», методичних рекомендацій з навчальної практики метеорології та кліматології; у галузі спеціальної географії в забезпеченні соціальної та регіональної економічної географії курсів лекцій, методичних розробок для практичних занять та науково-методичних комплексів «Історія суспільно-географічних досліджень», «Географія релігій» (Moodle); форми та методи професійної підготовки майбутніх учителів географії до профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання;

– *подальшого розвитку* набула методологія професійної підготовки майбутніх учителів географії до профорієнтаційної роботи для профільного навчання.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Проведений аналіз змісту дисертаційного дослідження, а також публікацій дисертантки виступає у якості підстави для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених авторкою результатів.

Доцільно позитивно оцінити вміння дослідниці систематизувати й узагальнювати дослідницькі матеріали, що має певну специфіку в педагогічних наукових пошуках.

Методологічно обґрунтовано: визначення мети, основні завдання і

методи наукового пошуку. Завдання дослідження сформульовано методологічно грамотно. Теоретико-методологічні основи дослідження сприяли розробці концептуальних засад дослідження як єдності теоретичного, методологічного та практичного концептів. У вступі до дисертації досить чітко й науково коректно схарактеризовано особистий внесок дисертантки.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів і висновків зумовлена теоретико-методологічним підходом дослідниці і застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів наукового пошуку.

Пологовська Юлія Юріївна, на наш погляд, правильно визначила об'єкт, предмет та мету дослідження. Вражає ґрунтовність теоретичних положень та практичних напрацювань, викладених в дисертації. Усе це створило необхідні умови для оптимального вибору стратегії наукового пошуку та його ефективної реалізації. Одержані дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність обраної наукової траєкторії дослідження. Відзначимо, що новизна і вірогідність загальних висновків дисертаційного дослідження авторки забезпечені методологічною обґрунтованістю вихідних положень, використанням адекватних методів, аналізом значного обсягу науково-педагогічних джерел з метою формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та науково-методичному забезпеченні агрегатованого комплексу дисциплін галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з підготовки бакалаврів освіти (географія), 2320 вчитель географії закладу загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО); дисертаційні положення підкріплено академічними напрацюваннями: навчально-методичними посібниками у галузі природничої географії в забезпеченні загальної фізичної географії «Загальне землезнавство», «Метеорологія і кліматологія», їх курсами лекцій (Moodle), зокрема «Гідрологія та океанологія», методичними рекомендаціями з навчальної практики метеорології та кліматології; у галузі спеціальної географії із забезпечення соціальної та регіональної економічної географії курсами лекцій, методичними розробками для практичних занять та науково-методичними комплексами «Історія суспільно-географічних досліджень», «Географія релігій» (Moodle); у біосоціосферних аспектах спеціальної географії конспектами лекцій, методичними розробками для практичних занять з дисциплін «Поведінкова географія», «Географія природних ресурсів», а

також розділом колективної монографії «Природно-заповідний фонд у структурі рекреаційного природокористування Київської області», у професіосферних аспектах географії – конспектами лекцій та методичними розробками з практичних занять (Google classroom).

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес УДУ імені Михайла Драгоманова (акт впровадження № 252 від 25.04.2024 р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/87 від 09.04.2024 р.), Університету Григорія Сковороди в Переяславі (довідка № 249 від 23.04.2024 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 503/33-22 від 16.04.2024 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 453/01 від 27.03.2024 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Теоретичні положення та практичні напрацювання, викладені в дисертації, можуть бути використані під час підготовки майбутніх фахівців майбутніх учителів географії при вивченні навчальних дисциплін, а також у системі післядипломної освіти.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Структура дисертації є методологічно обґрунтованою й логічною. Дисертація і автореферат написанні й оформлені згідно з нормативними вимогами. Стиль викладу й аналізу проміжних і кінцевих результатів дослідження, наукових положень і висновків є обґрунтованим на теоретичному і методологічному рівнях.

Дисертація складається з анотації українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації відповідає вимогам, серед них відповідного тексту в осяжному об'ємі.

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дисертації, висвітлено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, визначено особистий внесок здобувача наукового ступеня в опублікованих у співавторстві працях, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, окреслено структуру дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні аспекти формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання»** здійснено дефінітивний аналіз тезаурусу педагогічної проблеми дослідження формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання.

Розкрито в авторському баченні дефініції понять «профорієнтаційна компетентність майбутніх учителів географії», «процес формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії» та «профільне навчання».

Визначено особливості організації профільного навчання в ЗЗСО – етапи, форми, напрями, профілі навчання. Окреслено особливості організації, форми, методи профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання та на етапі допрофільної підготовки.

Проведено аналіз державних документів стратегічного планування, у яких окреслено соціальне замовлення на сутнісний зміст професійної підготовки майбутніх учителів географії.

У другому розділі *«Методичні аспекти забезпечення організаційно-методичних умов структурно-функціональної моделі формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання»* визначено організаційно-методичні умови ефективного формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії: нарощення кадрового потенціалу для формування регіональної привабливості в реалізації стратегій територіального розвитку шляхом реалізації освітньої політики якості й безпеки життєдіяльності; синергія структурно-логічної організації освітнього процесу із забезпечення природовідповідності, нарощення академічного потенціалу ефективності освіти і науки до пролонгованої зайнятості учителів географії в умовах профільного навчання для профорієнтації на регіональну привабливість; структурно-логічна організація освітнього процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання та задоволення попиту соціального замовлення професійних середовищ зайнятості.

Проаналізовано освітні програми підготовки майбутніх учителів географії в ЗВО, які стали експериментальним майданчиком дослідження.

Обґрунтовано, спроектовано та верифіковано структурно-функціональну модель структурно-логічної організації освітнього процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання з експертним оцінюванням.

У третьому розділі *«Експериментальна перевірка ефективності структурно-функціональної моделі структурно-логічної організації освітнього процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання»* наведено результати експериментальної перевірки ефективності впровадження структурно-функціональної моделі структурно-логічної організації

освітнього процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання, охарактеризовано основні етапи педагогічного експерименту (камеральний, мотиваційний (пізнавально-спонукальний), констатувальний (скрінінговий) та формувальний (організаційно-методичний агрегатований), розкрито результати дослідно-експериментальної роботи.

Отримані результати засвідчують позитивну динаміку сформованості профорієнтаційної компетентності в студентів ЕГ порівняно зі студентами КГ, що доводить ефективність авторської моделі й дієвість її реалізації. Результативність експертизи підтверджено 92 балами переважної більшості висновків експертної групи.

Слід відзначити, що загальні висновки відповідають поставленим завданням, обґрунтованість і переконливість яких засвідчують самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувачки. Позитивно розцінюємо представлену у додатках наукову інформацію, а таблиці та рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження, проведеного дисертанткою. Список використаних джерел зроблено з дотриманням встановлених вимог. Рівень узагальнення результатів педагогічного наукового пошуку свідчать про її зрілість як дослідника проблем педагогіки.

У змісті автореферату відображено основні положення дисертації, їх викладено досить повно. Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в авторефераті, належним чином розкрито й обґрунтовано в рукописі дисертації. Поняттєво-термінологічний апарат визначено з урахуванням специфіки педагогічного дослідження.

Впровадження результатів дослідження, здійсненого дисертанткою, підтверджується довідками закладів освіти України.

Констатуємо і той факт, що загальний об'єм основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Пологовської Юлії Юріївни, водночас вважаємо можливим висловити такі зауваження і побажання:

1. У першому розділі, зокрема, підрозділі 1.3. та другому розділі, зокрема, підрозділі 2.1. дисертантка декларує пріоритетність геоінформаційного моніторингу у професійній підготовці майбутніх учителів географії, проте не зазначила засоби технічного регулювання, які унормовують функціонування геоінформаційних систем. Дисертація значно

виграла б, якби було розкрито технічні засоби стандартизації застосування геоінформаційних систем при формуванні профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання.

2. У другому розділі, зокрема, у підрозділі 2.2., а також у третьому розділі, зокрема, у підрозділі 3.3 зазначено, що організація освітнього процесу в УДУ імені Михайла Драгоманова передбачає застосування інформаційно-телекомунікаційної платформи. Проте, здобувачкою не в повній мірі розкрито, які освітні ресурси інвентаризовано на платформі УДУ імені Михайла Драгоманова, варто було зазначити вагомий внесок практичного значення наукового доробку дисертантки – навчально-методичні посібники «Загальне землезнавство», «Метеорологія і кліматологія», методичні рекомендації для практичних, лабораторних занять, модульних контрольних робіт, навчальних практик, самостійної роботи та засобів діагностики: метеорології і кліматології, гідрології та океанології, економічної і соціальної географії України, історії суспільно-географічних досліджень, географії релігій, поведінкової географії, медичної географії та менеджменту природних ресурсів; «Я» – проєкт безпечного простору профільного навчання; семінар – план безпекового коридору закладів освіти; віртуальну експедицію безпечної маршрутизації; краєзнавчу практику – регіональна привабливість у стратегії сталого розвитку України, який слід би було не лише поширювати на платформі Moodle та Google Classroom.

3. Дисертанткою досягнуто мети дослідження, яка полягає у розробці, обґрунтуванні та експериментальній перевірці моделі структурно-логічної організації освітнього процесу формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх учителів географії для профільного навчання, яку представлено у другому розділі «Методичні аспекти забезпечення організаційно-методичних умов структурно-функціональної моделі формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання» підрозділ 2.1. «Обґрунтування організаційно-методичних умов ефективного формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії», проте, застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій у освітньому процесі формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх учителів географії для профільного навчання подано у сконцентрованій формі. Варто конкретизувати, які ІКТ задіяні для формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання.

4. Сьогодення вимагає детального аналізу зарубіжного досвіду формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії

для профільного навчання та виокремлення прогресивних ідей зарубіжних країн.

Однак, висловлені зауваження та побажання носять дискусійний характер, а тому не мають суттєвого впливу на високу позитивну оцінку рецензованого дисертаційного дослідження. Робота містить значні наукові доробки та нові, раніше не захищені наукові положення. Отримані результати є раціональними для педагогічної освіти.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, достатньо повно висвітлені в опублікованих працях здобувачки. Аналіз змісту публікацій, які розкривають науковий зміст дисертації, свідчить, що їм притаманний конкретний і ціннісний характер, вони чітко аргументовані, узагальнення результатів педагогічного дослідження здійснено на належному методологічному рівні.

Підкреслимо широкий спектр апробації результатів дослідження. Апробацію матеріалів дисертації здійснено під час виступів на семінарах, круглих столах та щорічних звітно-наукових конференціях викладачів УДУ імені Михайла Драгоманова протягом 2016 – 2023 рр. Основні положення та результати дослідження висвітлено й обговорено на науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних* – «Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення» (Україна, Херсон, 2015 р., 2017 р.), «Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика» (Україна, Ужгород, 2017 р.), «Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи (Україна, Київ, 2017 р.), «Основні напрями розвитку педагогічної науки» (Україна, Рівне, 2018 р.); «Society of Ambient Intelligence – 2021» (Україна, Кривий Ріг, 2021 р.); *всеукраїнській* – «Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення» (Україна, Херсон, 2019 р.).

Основні теоретичні та практичні результати дослідження відображено у 23 публікаціях, серед них розділ в колективній монографії; 4 статті в наукових фахових виданнях України в галузі педагогіки, 2 статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, зокрема одна стаття в наукометричній базі Web of Science; 7 публікацій у збірниках матеріалів конференцій, 2 посібники (навчально-методичний та методичний), методичні рекомендації в співавторстві та 6 статей, що додатково розкривають зміст дисертації.

Висновок. Резюмуючи результати дослідження можна стверджувати, що дисертаційна робота Пологовської Юлії Юріївни на тему: «Формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії для профільного навчання» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, повністю відповідає профілю спеціалізованої вченої ради та вимогам, що висуваються до дисертацій (пункти 9, 11-14) «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р., №567 від 27.07.2016 р.)), нормативним актам МОН України та паспорту спеціальності, а її автор, Пологовська Юлія Юріївна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової,
дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці ІІ

О. А. Біда

Підпис О.А. Біди завіряю.

Зав. відділом кадрів
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці ІІ

Г. Рейплік